

פניני הרמא

יו"ל ע"י "קהילת הרמה" בירושלים עיה"ק תובב"א
שע"י יוצאי ישיבה הרמה דלונדון יצ"ו

בנשיאות עט"ר מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אליקים שלעזינגער שליט"א

מפניני רבינו:

הן עם כלביא יקום וגו'. (כג. כד.), פירש"י עומדים שחרית לחטוף מצוות, היינו שראה את ישראל זריזים במצוות, משמע שדייקא זריזות של המצוות הגין על ישראל שבלעם לא היה יכול להזיק להם.

ואולי זה פירוש "שומר מצוה לא ידע רע", שומר מלשון מצפה כמו דכתיב גבי חלומות יוסף שיעקב שמר את הדבר שהיה מצפה מתי יתקיימו החלומות וכן פירשו בהגדה ברוך שומר הבטחתו, קיום ההבטחה הלא פשיטא, אלא שהקב"ה שומר ומצפה הביא קיום ההבטחה לישראל.

(מתוך ספר בית אב עה"ת ח"ב)

פניני הפרשה:

הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים ישתה. (כג. כד.), וברש"י: הן עם כלביא יקום וגו'. כשהן עומדין משינתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצות כו', לא ישכב. בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו, כיצד קורא את שמע על מטתו, ומפקיד רוחו ביד המקום עב"ל, בשלחן ערוך תחילת או"ח: "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו שיהא הוא מעורר השחר" וברמ"א: "שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים וכו' ובשכבו על משכבו ידע לפני מי הוא שוכב ומיד שיעור משנתו יקום בזריזות לעבודת בוראו יתברך ויתעלה" עב"ל, וצ"ב מהו שייכות דברי הרמ"א כאן בהלכות קימה, הלא מדבר בענין השכיבה? ומטי משמיה של האדמו"ר רבי מאיר מפרעמישלאן זצ"ל שהביאור הוא, מפני שכדי לקום בזריזות וכנגד היצר, צריכים לשכב בלילה בזריזות וכנגד היצר וכלשונו הצח: אז מען לייגט זאך ווי לייב שטייט מען אויף ווי א לייב, אבער אז מען לייגט זאך ווי פערד שטייט מען אויף ווי א פערד"....]. ואמר הגאון הגדול רבי אליהו דוב וואכטפויגל שליט"א (ראש הישיבה הגדולה

ד'סאוטה פולסבורג יצ"ו) שהדברים מבוארים בדברי רש"י אלו, שהרכיב שני הדברים יחד, הקימה בארי, עם השכיבה כיהודי, דהשכיבה כאן הכוונה באופן שהוא חלק מעבודת ה', וכמבואר גדר זה בדברי המדרש בארבע מלכים כו' חזקיהו אמר אין לי כח להתפלל אלא אישן על מיטתי והקב"ה יצילני עכ"ד.

(כתבי תלמידים)

* * *

קול רבינו [מאמרי השקפה ומוסר]:

מאמר "הן עם לבדד ישכון"

[מתוך ספר בית אב שיחות החדש]

ויעקב אבינו נאמר ויותר יעקב לבדו, ואיתא במדרש (בראשית רבה עז, א) בהקב"ה נאמר ונשגב ד' לבדו וכן נאמר ביעקב ויותר לבדו, מי כאל ישורון ישראל סבא, כי ישראל קוב"ה ואורייתא חד, זהו דבקותו של כלל ישראל שדבוקים רק בד' לבדו, ואין להם ולגויי האומות כלום, כי בשביל ישראל נברא העולם ולא בשביל שבעים האומות, והם הפכים.

והאריך בזה המהר"ל בנצח ישראל (פרק כה) כי הגוים נמשלו למים כמו שנאמר הצילני ממים רבים מיד בני נכר, ונאמר הוי המון עמים רבים כהמות הים, וישראל נמשלו לאש, והיה בית יעקב אש, אש דת למו, ומי שרוצה לעשות שלום בין מים לאש המים מכבים את האש, אבל כשאש לבדו יש לו קיום והוא מיבש את המים ומכלה אותו, וסיים המהר"ל שם וז"ל: "ואלו דברים ברורים והם סגולת ישראל באמת כי אם מתערבין ומתחברין ישראל לאומות אז המים שהם האומות גוברים עליהם לגמרי כמו שגוברים המים על האש כאשר מתערב האש לגמרי עם המים ואם נבדל האש מן המים הרי האש בכוחו מבטל המים עד שאין נמצאים וכך אם ישראל נבדלים מן האומות ועומדים בפני עצמם הרי הם גוברים על האומות שהם נקראים מים רבים עד שהם מבטלים אותם עד שאינם נמצאים. והתבאר לך הפך מחשבותם אשר נבערו מדעת החכמה כי הבורים יחשבו כי קירוב אש ומים יהיה שלום ביניהם וזה אינו כי

כי מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב. (כג. ט.), פירש"י אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים על ידי אבות ואמהות, הן עם לבדד ישכון, פירש"י הוא אשר זכו לו אבותיו לשכון בדד.

נאמר כאן שזהו כחם וחיותם של כלל ישראל שנמסר להם מאבותם, לישב בדד, וזה שראה בלעם שלא יכול להם, כי הם יושבים בדד ובגוים לא יתחשבו, הוא אשר עומד לישראל ויסוד קיומם, זהו היה כחם של האבות ואמהות - למה נקרא שמו אברהם שכל העולם מעבר לזה ואברהם העברי מעבר לזה (בראשית רבה מב, ח), וכשכרת אברהם ברית עם אבימלך האריך בזה בתנא דבי אליהו (רבה פרק ז) שכבר היה קטרוג עליו, ונאמר לו צווי העקידה להעלות את בנו יחידו לעולה, ובזה השתיק הקב"ה את המקטרגים, כי זה היה הנסיון והבירור, כי אמנם אברהם היה נחשב שר לאוה"ע, אבל כאשר ראה שעומד להעלות בנו אמרו זקן זה השתגע ונעשה מופרך מכל מלכי עולם, בזה הוכיח כי בגוים לא יתחשב והוא בבדידותו עומד.

וכן מצינו ביצחק שהיה נרדף ע"י רועי גרר שסתמו הבארות עד שסו"ס מצאו עבדיו באר מים חיים, וקראו שמו רחובות, ומיד נאמר ויעל משם באר שבע (בראשית כו. כג.), שיצחק הלך לו משם, כי אין לגור ברחובות אצל הגוי.

כדרך שעושיין הן ולא יבנה מקומות כבנין היכלות של עכו"ם כדי שיכנסו בהן רבים כמו שהן עושיין" וכו' עכ"ל הרמב"ם.

ואכן כשראה בלעם שלא יכול להם מפני ישיבתם בדד, מצא עצה היא הפרצה בבנות מואב שיתערבו עמהם, ופריצה זו גרמה המגיפה, ואלולי פנחס ומעשהו, היה ח"ו ישראל נאבדים, וזמרי טעה בזה, שהקפיד על איסור ע"ז ולא הקפיד על בנות מואב, וחשב להציל את ישראל וגרם המגיפה, כי בנות עכו"ם בלי חתנות אינו לאו ולא עשה אלא כרת לבד, וכמש"כ הרמב"ם בהלכות איסור"ב (פי"ב ה"ב), לא כרת ולא לאו, כי ההתקשרות עם הגוי הוא עקירת עצם הקיום וכריתות מכלל ישראל ר"ל, ובה שגה זמרי שהיה זקן וראש שבטי ישראל.

והמסתכל בתולדותיהם של ישראל יראה כי כידוע שעשיו שונא לישראל, והוא באחד מן השנים, או שמברר אותם ומבדלים מן העמים, ואז ר"ל גדולה שנאתו להורגם בעוה"ר, כמו שהיה לפני ששים שנה, או להיפך שרוצה שיתערבו בגוים שידבקו בהם וילמדו לשונם וחכמותיהם, כמו בדור הזה אשר סכנת ההשכלה של הגוים באה עלינו בכל ארצות העולם, וזה שוב גורם אבדון בעוה"ר, כאשר המחטיאו יותר מן ההורגו, וידוע שאם חלילה דור אחד נמשך אחריהם כבר משתכחת תורה מישראל, ונשתכחה היהדות היום בעוה"ר מרוב ישראל מחמת זה, ובסכנה זו אנו עומדים בימינו, עד שח"ו שוב נהפך הדבר בהשגחתו ית"ש, כי מבוטח ככל הגוים בית ישראל היה לא תהיה.

ורק על ידי עמידה על המשמר, וכמעשה פנחס בשעתו, נוכל לקדם את פני הרעה, כי זהו חוזר חלילה בכל ימי גלותינו, וכבר נאנח המהר"ל שם על מנהיגים מתעים שחושבים להציל את ישראל ע"י שיתדמו כגוים וישבו במועצותיהם, וז"ל שם: "ועתה בעוונותינו הרבים באו שועלים קטבים נכנסו בגדר הזה ופרצו פרצות בגדר שגדרו צדיקים יסודי עולם מנוחתם כבוד והכל בסבה זאת כי עמדו ראשים ועליהם שמן משחת קודש ויאמרו לאשר הוא מחויב לגדור גדר ולעמוד בפרץ מה לך פה כי אין לך כח ויכולת על זה וכיוצא בזה עושים עד שהותרה הרצועה לעוברים בכמה דברים ועל זה אני אומר כי נקרא באמת ראש ובאמת הוא ראש ועליון כאשר מדריך אשר תחתיו ביראת שמים

ההתחברות להם אז האומות גוברים ומבטלים חס ושלום אותם ואם נפרדים ונבדלים ישראל גוברים עליהם כל שכן שאינם יכולים להם, וזהו מסגולת אש ומים אשר אל זה דומים ישראל והאומות" עכ"ל.

וכתב עוד המהר"ל שאם ישראל נמצא בגלות בין העכו"ם אז צריך לעשות הבדל עוד יותר נגד הקירוב בינו ובין הגוים, וכאשר אנחנו בסוף הגלות צריך להיות שומרים ההבדל עוד ביותר.

הנה כלל ישראל היה במצרים והיו מצויינים שם, לקחת גוי מתוך גוי, וזה בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז, אז היתה יהודה לקדשו, והיו ראויים למתן תורה אנכי וכו' אשר הוצאתיך מאר"מ, שהיו שונים בשמם במלבושם ולשונם.

ובתרגום יונתן עה"פ ובגוים לא יתחשב (כג. ט.), כתב "דבנמוסי אומיא לא מדברין", ורבים פסוקי התורה בזה, לא תלכו בחוקות הגוי, ובחוקתיהם לא תלכו, ואבדיל אתכם מן העמים, פסוקים לעשרות על חיוב ההבדל בין ישראל לעמים, כי הבדל זה לא הרחקה בעלמא הוא, אלא הוא מגוף קיום האומה הישראל להיות שונה מן הגוי.

וכמו שנאמר ואבדיל אתכם מן העמים (ויקרא כ. ז.), ופירש"י אם אתם מובדלים מן האומות אתם שלי ואם אין אתם מובדלים מן האומות אין אתם שלי, ומה הוא כפל הלשון בזה אם לאו אין אתם שלי, אלא ללמד שלא יועיל לנו כלום בעבודתנו ותורתנו אם אין אנו מובדלים מהם, אם אין אנו בודדים, כי ההבדלה והבדידות הוא דבקותנו בהקב"ה, והוא סוד קיומנו.

ומנה הרמב"ם בזה כל הפרטים בהלכות ע"ז ריש פרק יא, וז"ל: "אין הולכין בחקות העובדי כוכבים ולא מדמין להן לא במלבוש ולא בשער וכיוצא בהן שנאמר ולא תלכו בחקות הגוי, ונאמר ובחוקתיהם לא תלכו, ונאמר השמר לך פן תנקש אחריהם, הכל בענין אחד הוא מזהיר שלא ידמה להן אלא יהיה הישראל מבדל מהן וידוע במלבושו ובשאר מעשיו כמו שהוא מבדל מהן במדעו ובדעותיו, וכן הוא אומר ואבדל אתכם מן העמים לא ילבש במלבוש המיוחד להן ולא יגדל ציצית ראשו כמו ציצית ראשם ולא יגלח מן הצדדין ויניח השער באמצע כמו שהן עושיין וזה הנקרא בלורית ולא יגלח השער מכנגד פניו מאזן לאזן ויניח הפרע מלאחריו

והוא הולך לפני הצבור בכל צרכיהם בראש ומשתדל לטוב להם ועל זה ראוי לזמר אשרי לו ואשרי חלקו אבל אם אין מדריך אותם ביראת השם אז הוא בהפך זה כי הפך מן ראש הוא שאור שיש בו אותיות ראש למפרע כי מחמיץ את אחרים כמו שאור המחמיץ את העיסה והמה מעדת ירבעם ואי אפשר לספר קלקול זה, ויושבים אנחנו באפילה כי אין מאיר לפנינו, והוא יתברך ברחמיו וברוב חסדיו יוציאנו מאפילה הזאת ויאיר נרו לפני להביאני אל ארץ החיים ולא אביט עוד אל עמל ושוא אשר הוא בקצת מדינות אלו אמן כן יהי רצון ע"כ במהר"ל.

ועוד פירש"י עה"פ לא זעם ה', אני אין כוחי אלא לכוין השעה שהקב"ה כועס ולא כעס בימים הללו שבאתי אליך, וזה שנאמר עמי זכר נא מה יעץ וכו' ומה ענה וכו' למען דעת צבקות ד'. והנה השעה שהקב"ה כועס מבואר בגמרא סנהדרין (דף קה.) שהן בג' שעות באחרית היום שהעכו"ם משתחוים לחמה, וצ"ע דמה זה ענין שדייקא אז יש סכנה של קטרוג ח"ו שיהיה מקום להקב"ה לכעוס גם על ישראל. ונראה שזהו משום שבעוה"ר כלל ישראל לא מקיים כהוגן את הבדד תשכון, ויש רבים שנמשכים אחרי האומות בדרכיהם וכמש"כ בני אמי ניחרו בי (שיר השירים א. ו.), וכמאמרם ז"ל שחורה אני ונאווה, שחורה ר"ל שנמשכו אחרי האומות (עי' שיר השירים רבה שם), שהאומות גרמו לישראל להמשך אחריהם.

[והערה נוראה בחתם סופר בפרשת ויחי (תורת משה ד"ה אשר נתן), שכשראה יעקב אבינו ע"ה את בניו של יוסף שאל מי אלה, היינו שלא מצא להם שורש בישראל, עד שיוסף הראה להם הכתובה, וכיון שכן ברכם יעקב אבינו, ותמה החת"ס מה הועיל שיוסף הראה הכתובה, כלום אביו חשד יוסף הצדיק שנשא אשה בלא כתובה, ופי' החת"ס שהראה להם כתובתו שמפני היותו משנה למלך הוצרך לשום חותם משפט הערכות של גוי על הכתובה, והבין יעא"ה שזהו הסיבה שלא ראה להם שורש בישראל, ונוראות להתבונן ע"כ המדובר].

וזהו שבשעה שהאומות נידונים בכעסו של הקב"ה חלילה יכול לחול גם קטרוג על כלל ישראל, וכמו שאמרו ביציא"מ שהיתה מידת הדין אומרת הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז וכו' (זוהר תרומה דף קע.), ע"כ רחם הקב"ה ולא כעס גם על האומות באותן הימים, וזה גופא מה שאיתא בגמרא סנהדרין שם בהמשך מאמר הנ"ל על הרגע שהקב"ה כועס, שהעצה באותו רגע היא לך עמי בא בחזקתך וסגור דלתך בערך חבי כמעט רגע עד יעבור זעם, שנחזור לבדידותנו ונתבדל מן האומות ולא יהיה לנו כל התערבות עמהם, נבוא בחדרנו ונסגור היטב דלתותינו ולא יבוא משחית ההשכלה הגוית לביתנו.

ויש לדעת עוד כי אין בכלל אלא מה שבפרט, וכל מה שנאמר על הכלל שזה שהנחילנו אבותינו ואמהותינו כאמור להיות בודד, היינו האומה הישראלית, זה נאמר גם על הפרט, שכמו בשעת השמד הגשמי, כל אחד מבקש להנצל בעצמו, כמו כן בשעת סכנה הרוחנית, כל אחד ואחד יבקש להציל נפשו ונפש ביתו שלא להמשך אחרי הרבים התועים, אלא יאמר כמש"כ הרמב"ם (פ"ו דיעות ה"א) מי יתנני במדבר מלון אורחים, אע"ג שזה אי אפשר, אבל להורות בא שבמקום הצורך לא יתחשב עם אחרים ולא ימשך עמהם, גם אם הוא רואה עצמו בודד ומשונה ויחיד בעבודתו את ד' ובהשפעתו הטובה בדבקות האמת, וכדכתיב יהושע כהן גדול, שעמד בנסיון בתעות בית ישראל מעלי הוא יקרב עלי לשרתני, והוא מה דאיתא בפרשת פנחס שנתוסף שם בכל משפחה ומשפחה ה' מצד זה ויו"ד מצד זה, כמו שפרש"י (לקמן כו. ה.) להורות כי לא שלטו בהם עכו"ם, ומשפחה שם פרטי היא לכל אחד ואחד שהקב"ה יעיד עליו שאלה הם משלי, ואז נדברו יראי ד' איש אל רעהו ויכתבו בספר זכרון לפניו ליראי ד' וחושבי שמו.